

Türkmen ölçeg birlikleri

Category: Kitapcy, Sözler, Türkmen dili

написано kitapcy | 23 января, 2025

Türkmen ölçeg birlikleri TÜRKMEN ÖLÇEG BIRLIKLERI

Uzynlyk ölçeg birlikleri:

1. Ýatymlyk ýol – takmynan 25-30 kilometrlik, ýükli düýäniň bir gündizde geçýän ýoluna deň bolan uzynlyk ölçegi;
2. Parsah – 6,5-7,5 ýa-da 7-8 kilometre deň bolan uzynlyk ölçegi;
3. Agaç – 5-6 kilometre deň bolan uzynlyk ölçegi;
4. Ýygaç – 7-8 kilometre ýa-da bir parsaha deň bolan gadymy uzynlyk ölçegi;
5. Menzil – 5-6 kilometre deň bolan uzynlyk ölçegi;
6. Çakyrym (çakrym) – 1,07 kilometre deň bolan uzynlyk ölçegi, “çagyrym, çagyrmak” diýen sözden gelip çykyp, tekiz meýdanda sesýeter aralygy aňladypdyr;
7. Durum – bir adamyň boýuna deň bolan gadymy uzynlyk ölçegi;
8. Arçyn – arçyn, arşun (tirsek, gol), 0,71 metre deň bolan uzynlyk ölçegi;
9. Gulaç – iki goluňy giň gereniňdäki aralyga deň bolan uzynlyk ölçegi;
10. Gary – ýarym gulaja deň bolan uzynlyk ölçegi;
11. Tutam – bir eliň gysymyna, ýagny takmynan 13-14 santimetre deň bolan uzynlyk ölçegi;
12. Ädim – erkek kişiniň bir ädiminiň aralygyny, ýagny takmynan 90 santimetr aralyga deň bolan uzynlyk ölçegi;
13. Daban – erkek kişiniň dabanynyň uzynlygyna deň bolan uzynlyk ölçegi;
14. Tirsekboýy – barmaklaryň ujundan tirsege çenli aralygy aňladýan uzynlyk ölçegi;
15. Gez – tirsekden barmaklaryň ujuna çenli aralygy aňladýan uzynlyk ölçegi;
16. Garyş – Başam barmak bilen külbikäniň arasy gerlendäki aralyk we şoňa deň bolan ölçeg birligi;

17. Çyg – geziň üçden iki böleginde deň bolan gadym uzynlyk ölçegi;
18. Sere – Başam barmak bilen süýem barmagyň gerlendäki aralyk we şoňa deň bolan uzynlyk ölçegi;
19. Agsak sere – süýem barmak bilen külbikäniň gerlendäki aralyk we şoňa deň bolan uzynlyk ölçegi.

Agram ölçeg birlikleri:

1. Düýe ýüki – 120-180 kilogramlyk, bir düýä ortaça ýüklenilýän ýüke deň bolan agram ölçegi;
2. Harwar – Bu ölçeg birligi, “har –eşek” we “wor -ýük”, “eşek ýüki” diýen pars sözlerinden emele gelen adalga (termin) bolup, 300 kilogramlyk agramy aňladýar;
3. Put – 16 kilogramlyk agyrlyk ölçegi;
4. Batman – 20 kilograma golaý (käbir ýagdaýlarda 16 kilogram diýilýär) agyrlyk ölçegi;
5. Däsir – batmanyň dörtten bir bölegine, ýagny 5 kilograma deň bolan agyrlyk ölçegi;
6. Hepbe – 500 grama deň bolan agyrlyk ölçegi;
7. Hokga – 1228,5 grama ýa-da üç gadaga deň bolan agyrlyk ölçegi;
8. Kirbeňke – “гривенник” diýen rus sözünden türkmen diline geçen, 409,5 grama deň bolan agyrlyk ölçegi;
9. Gadak – 409,5 grama deň bolan agyrlyk ölçegi;
10. Geýrek – Bir zadyň sekizden bir bölegine deň bolan agyrlyk ölçegi;
11. Syry – 16,2 gramdan 409,5 grama, ýagny bir gadaga çenli agyrlyk ölçegi;
12. Çetber – Kirbeňkäniň dörtten bir bölegi, 100 grama deň bolan agyrlyk ölçegi;
13. Çäryek – 25 grama deň bolan agyrlyk ölçegi;
14. Seýrek – çäryegiň dörtten bir bölegini, käbir ýagdaýlarda bir zadyň on altydan bir bölegini aňladýan agyrlyk ölçegi;
15. Dirhem – 4-5 grama deň bolan agyrlyk ölçegi;
16. Mysgal – 4,26 grama deň bolan agyrlyk ölçegi;
17. Jöw – mysgalyň togsan altydan bir (1/96) bölegi;

18. Zerre – Bir zadyň iň ýeňil, iň kiçi bölejigi;
19. Jinnek (dynnym, kindiwan) – Bir zadyň iň ujypsyz bölejigi.

Göwrüm ölçeg birlikleri:

1. Çañňal – bir eliň gysymynyň göwrümine deň bolan göwrüm ölçegi;
2. Gysym, penje – bir eliň gysymynyň göwrümine deň bolan göwrüm ölçegi;
3. Çuwal – takmynan 50-70 kilogram agramly un, galla wwe ş.m. önümler sygýan haltanyň göwrümine deň bolan göwrüm ölçegi;
4. Halta – 40-50 kilogram agramly un, galla wwe ş.m. önümler sygýan haltanyň göwrümine deň bolan göwrüm ölçegi;
5. Gujak – iki eliňi aýlap alanyňda kükrek bilen eliň aralygynda emele gelyän göwrüme deň bolan göwrüm ölçegi;
6. Peýmana – şerap içilýän käsäniň (pyýalanyň) göwrümindäki göwrüm ölçeg birligi.

Meýdan ölçeg birlikleri:

1. Tümen – 40.000 tanaplyk meýdana deň bolan meýdan ölçeg birligi;
2. Jerib – gektar, 10.000 m² deň bolan meýdan ölçeg birligi;
3. Amaç – 4200,883 m² deň bolan meýdan ölçeg birligi;
4. Tanap – gektaryň başdan bir bölegi, 60 geze ýa-da 2000 m² deň bolan meýdan ölçeg birligi.

Wagt ölçeg birlikleri:

1. Gara daňdan (ala daňdan, ümüş-tamys) – ýaňy daň atyp başlanda, alagaraňkylyk wagty;
2. Säher (saba, daňdan) – Günüň ýaňy dogup, ertir şapagy görnüp, dünýäniň ýagtylan wagty;
3. Ir ertir – Günüň mazaly dogup, dünýäniň gowy ýagtylan we adamlaryň aglaba köpüsiniň oýanyan wagty;
4. Guşluk (çäş) – Günüň ep-esli ýokaryk göterilip, ir ertir bilen günortanyň gönüden-göni ortarasyndaky wagty, takmynan sagat 09:00 – 10:00 töwerekleri;
5. Günortan – Günüň orta bolýan wagty, takmynan sagat 12:00 –

13:00 töwerekleri;

6. Öýle – Günüň günortadan agan wagty, takmynan sagat 14:00 – 14:30 töwerekleri;

7. Peýşin – Öýleden ikindä (gijara) çenli aralyk, takmynan sagat 15:00 – 18:00 töwerekleri;

8. Gijara (ikindi, agşamara, iňrik) – Günüň ýaşyp barýan wagty;

9. Agşam (gije) – Günüň ýaşan wagty;

10. Ýassy – Gün ýaşandan soň ep-esli wagt geçenden soňky wagt we gündelik parz bolan baş wagt namazyň soňkusynyň okalýan wagty, takmynan sagat 22:00 töwerekleri;

11. Giç agşam – Agşam sagat 22:00-dan ýarygijä çenli wagt;

12. Ýarygije – Takmynan sagat 24:00 töwerekleri;

13. Il ýatyp, it uklanda – Takmynan sagat 03:00 – 04:00 töwerekleri.

Beýleki ölçeg birlikleri:

1. Onbirçille – tara daragynyň sykdygyny, inini we dokalan matanyň inini aňladýan ölçeg birligi;

2. Ýediçille – tara dokalanda matanyň inini aňladýan ölçeg birligi;

3. Wezn – bir goşgy setirindäki bogunlaryň ölçeg birligi;

4. Aruz (arassa) – bir goşgy setirindäki bogunlaryň ölçegi (on bir bogunlyk setir);

5. Ülňi – Geýim, aýakgap biçilende ulanylýan ölçeg nusgasy.
Türkmen dili